

PRZECZYSTY (117) ai

przeciasty (111), **preczysty** (rus.) (5), **proczysty** (rus.) (1); przeciasty : przeciasty *BielKron* (1:1); preczysty : proczysty *KochJez* (4:1).

e jasne.

comp i *sup* (4 + 42); *comp* przeciastysz (4); *sup* przena(j)czystysz (42); -n(a)j- (30), -nâ- (12); -nâ- *BielKron*, *WujJud*, *SkarŻyw* (2), *LatHar*, *SkarKaz* (3); -n(a)j- : -nâ- *PatKaz II* (30:4); ~ -nâ- (8), -n(a)- (4). [*comp bez funkcji porównawczej.*]

sg m N przeciasty, przena(j)czystysz (4). ◊ *A* przena(j)czystysz (1). ◊ *L* przeciastysz (1). ◊ *f N* przeciastâ, przeciastyszâ, przena(j)czystyszâ (15); -â (8), -a (1), -(a) (6); -â : -a *SkarŻyw* (5:1). ◊ *G* przeciastěj, przena(j)czystyszěj (30), przeciasté (1) *OpecŻyw*, przeciastoj (rus.) (1); -ěj : -oj *KochJez* (3:1); ~ -ěj (3), -(e)j (27). ◊ *D* przeciast(e)j (6). ◊ *A* przeciastâ, przena(j)czystyszâ (10). ◊ *I* przena(j)czystyszâ (1). ◊ *L* przeciast(e)j, przena(j)czystysz(e)j (6). ◊ *V* przeciastâ (3); -â *SkarKaz* (2), -a (1) *SkarŻyw*. ◊ *n N* przeciast(e), przena(j)czystysz(e) (9). ◊ *G* przeciast(e)go, przena(j)czystysz(e)go (6). ◊ *A* przeciast(e), przeciastysz(e), przena(j)czystysz(e) (6). ◊ *I* przeciast(e)m, przena(j)czystysz(e)m (4), przena(j)czystyszym (1); -(e)m : -ym *PatKaz II* (4:1). ◊ *L* przena(j)czystyszym (5), przeciast(e)m, przena(j)czystysz(e)m (4); -ym : -(e)m *PatKaz II* (5:4). ◊ *pl G* przena(j)czystysz (1). ◊ *A subst* przeciast(e) (1). ◊ *I f* przeciastymi (1). ◊ [*L przena(j)czystysz (1).*]

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde* także *XVII w.*

Intens. od „czysty” (117) :

1. *Bezgrzeszny, niewinny, nieskazitelny, niepokalany moralnie* (113) :

Wyrażenia: [»duchy przena(j)czystysze«: Ku którego [*Boga*] wysokości Niemasz żadnej podobności Ani w ludziach, ni w anjelech, Ani w duchach przena(j)czystysz (1). *WierzNauka* 196.]

»przeciasta ofiara« [*o ofierze Chrystusa*] (2): *SkarŻyw* 510; Prosim tedy teraz za te potrzeby wálze y nálze Pánâ Bogâ/ ofiaruiąc mu za was przeciastytâ ofiarę ciálâ y krwie Synâ iego *SkarKazSej* 657b.

»żywot [= życie] przena(j)czystysz« (1): lam [*Chrystus*] żywot przena(j)czystytłzy ná świećie wiodł/ á wniżywłzy lam siebie/ słał sie połufnym Bogu Oycu aż do śmierći *WujJud* 143v.

Szereg:»prena(j)czystysz i bezgrzeszny« (1): á tu mężem będąc [*Jezus*] chrćci fię/ iákoby od wczynionego grzechu oczysćcienia potrzebował/ ten który ielt przena(j)czystytłzy y bezgrzeźny. *SkarKaz* 514b.

Przen (1) :

Wyrażenie: »prena(j)czystysz krew« (1): Rácź [*Chryste*] mię omyć przena(j)czystytłżâ krwiâ twoiâ *LatHar* 71.

a. *O Pannie Maryi i cechach jej człowieczeństwa* (108) : a przetocyem tako przena(j)czystytłżâ od uyekow yełt łtworzona *PatKaz II* 52v.

W połączeniu szeregowym (1): Niepokalâna/ niekâżona/ przeciastytâ dziewico/ mnie złołliwego grzeźnika nie odmiâtay prołżę *SkarŻyw* 120.

Wyrażenia: »przeciasta Bogarodzica« (2): Miał y nápotym [...] nieodmiennâ chuc y miłosc ku przeciastey Bogârodzicy/ od młodości/ aż do śmierći. *SkarŻyw* 460, 173.

»przczysta (przena(j)czystsza) dziewica ((Panna) Maryja a. Matka Boża)« [szyk 10:4] (14): Syn ię boży narodzil z dziewice przczyłtę *OpecŻyw* 17; *PatKaz II* 19, 77; Ofobliwe oboie mieli wielkie nabożeńftwo/ ku przczyłtę Dziewicy mątce Bożej. *SkarŻyw* 458, 120, 245, 408, 458, 460 [2 r.] (10); Więć on niezbedny ofzułft twierdzi zá rzecz iftę/ Ze widział włafnym okiem Dżiewiczę przczyłtę *KlonWor* 47.

»przczysta (przczystsza, przenaczystsza) Matka (Boża (Maryja))« [szyk 14:4] (18): Y niesli go nápoły vmárłego do ołtarzá przczyłtę Mátki Bożey Máryey *SkarŻyw* 352, 1, 167, 174, 185, 241 (11); Niech nie równáią fłóńcá z gwiazdámi: náświętfzey mátki Bożey z innemi niewiáfkami. Bo im tego ścierpieć/ y tákiedy krzywdy przczyłtę y nád wżytki Anyoły nawyżfzey mątce Bożey/ dopuścić nie możem. *SkarKaz* 549b, 45a, 161b, 516a, 576b, 577a; Gdzie P. Bog dał znác/ iż ięć o herezye tákie/ w ktorých świętych y przczyłtę mátki iego nieczczá/ [...] gniewa *SkarKazSej* 685b.

»przczysta (przczystsza, przenajczystsza) Panna (Maryja a. Matka Boża); Panna stała się przenajczystsza; [przczystsze panieństwo]« [szyk 14:12] (25;1): O ta panna ftala fyá zwyczajnołczy ípraua [*lege*: z prawa] y frządzenyem ducha ízwyátęgo przenayczyłftá *PatKaz II* 48, 56, 71 [2 r.], 81v, 82, 85v; obiecála mu błogofławiona przczyłtá Pánná/ przczyłtę swoię do Syná fwe⁸⁰ namillfzego *SkarŻyw* 173; ífz gdy Iozeph záchorzáł/ Pánná przczyłtá poługi mu wízelákie czyniła *SkarŻyw* 245, 112, 120, 173, 242, 308 [2 r.] (12); *LatHar* 257, 401, 404; (*nagł*) PIERWSZA CZESC. (-) O poświęćeniu Ianá w żywoćie mátki ięgo/ y o wyłfawianiu przczyłtę Pánni mátki Bożey. *SkarKaz* 576, 45a, 580a; *SkarKazSej* 685b; [Sdrowasz bog szin thwoy tho sprawyl ys z czedr ys zopem szia iesth ftal gdy bog wziął czlowyeczestwo ciebie kropiácz iest cziá omyl a omywłzi iest cziá vbyelyl tve przczystsze panienstwo. *TekstyPol* 36/139; *SkarŻyw* 1585 674 (*Linde*)].

αα. *W funkcji rzeczownika:* »Przczysta (Przenaczystsza)« = *Panna Maryja* (9) : [*wracając spod Moskwy do Pskowa*] Nie mináleś Záklinia/ áni Káráfzewic: Proczyłtá tám iest we czći/ kwiat chwálebnych dziewic [!]. *KochJez* B4, B2v; (*marg*) Nieżyczliwi czći mátki Bożey heretycy. (-) Nie fą z ludu onęgo y z narodow o ktorých tá przenayczyłftá duchem prorockim mowi: Oto błogofławić mię będą wżytkie narody. *SkarKaz* 578b, 489b.

Zestawienie n-loc: »cerkiew, kościół, monastyr (świętej) Pr(z)eczystej (a. Proczystoj) (rus.)« [szyk 4:1] (3:1:1): Kościół ná Zamku [*w Smoleńsku*] preczyłtę murowány/ ínfze z drzewá/ ná przedmieśćiu Klafztorow dofyć ípuftofzálych. *BielKron* 431v; Támże nawyżfy Woiewodá Połocki Kniáz Piotr Soyłki od chłopá fiekierá zábity poległ/ ktorego potym w Wilnie w Cerkwi przczyłtę pochowano. *StryjKron* 772; Potym do Kunáfzówki: więc gdzie miedzy dwómá Świętéy Preczyłtęy Cérkiew święci fyę rzekomá *KochJez* B3v, B2v [2 r.].

α. *O ciele Maryi: dziewiczy, bez zmazy* (16) :

Wyrażenia: »przczyste (przena(j)czystsze) (jest) ciało« [szyk 10:2] (12): Uczynmyłz tu myle pytanye [...] y ktorełch tedy począczye náfzey myley panny ízwyáczymy, [...] kyedy poczáło fyá yey przczyłtę czyáło wzyuoczye ízwyáthey hanny Czyły to ízwyáto ízwyáczymy yey począczya kyedy pan bog dułzą yey złączył zyey przczyłtem czyálem w ofzm dzyefyáth dny po yey począczyu wzyuoczye yey matky [?] *PatKaz II* 83v, 48, 68, 69, 77 [2 r.], 81v (12).

»przezyste piersi« [szyk 1:1] (2): oto dzyfz począła fyą panna koja fyna bozego bądze uychouala pyerfyamy przeczyfitymy *PatKaz II* 74, 35v.

»przenajczystszy żywot [= łono]« (2): ten [*Syn Boży*] w yey panyenfkym zyuoczye lezal, O muřzył czy to bycz y byl przenayczyfłfzy zyvoth w którym to boftwo otpoczyualo jako wnyebye *PatKaz II* 47, 41v.

Szereg: »przenajczystszy, panieński« (1): y nofzyla [*Maryja*] boga dzyeuyącz myefyączy wzyuoczye a przetołch to byl przenayczyfłfzy panyenfkyy zyuoth *PatKaz II* 41v.

β. *Wyrażenie: teol.* »przena(j)czystsze (przezyste, przezystsze) poczęcie« [o poczęciu się *Maryi w łonie matki bez grzechu pierworodnego*] [szyk 14:8] (22) : Uthore bylo począczye twoye panno/ O przenayczyfłfże thak yfz zadne czyalo fzywąthfże any czyfłfche nyebylo ftworzono y początho *PatKaz II* 20v; abouyem yey począczye frządzono przenayczyfłfże od boga od uyekow uyecznych bycz przelz grzechu pyeruorodnego w zyuoczye fzywątey anny *PatKaz II* 65v; O uyelkyy uefele bylo wnyebye y wkorzech anyelfkych fprzenayczyfłfżego począczya panny *Maryey* wzyuoczye fzywąthey anny *PatKaz II* 73v, 19v, 48v, 54, 67, 69v (22).

2. *Klarowny, przezroczystry, przejrzysty* (1) : Wielmi přeczyfłty trunek [*tj. gorzałka*] Stoi nam za wierdunek *LudWieś* B5.

3. *Zawierający składniki sobie tylko właściwe, bez obcych domieszek, niesfałszowany; meracus Vulg* (1) : [et sanguinem uvae biberet meracissimum. y wyna przenaczyfzczfżego czyrvonego napyvfe [lege: napiją sie] y fmacznego *TomZbrudzBrul Deut* 32/14.]

Przen (1) : W on dzień winnicá přeczyfłtego winá będzie mu [*Panu*] fpiewać *Leop Is* 27/2.

4. *Bez skazy rytualnej według przepisów prawa Starego Testamentu; mundus Vulg* (1) : Zupełne też offiary offiáruią Pánu ná káždy dzień ráno y wieczor: [...]/ y wykłádaią chleby ná fthole přeczyfłfłym *Leop 2.Par* 13/11.

5. *Doskonały* (1) : Weźmi przednie rzeczy od ludu Izraelfkiego/ [...] to iefł/ złoto/ frebro/ fzáty przenaczyfłfzych farb (*marg*) [...] Fárby napiękniefze. (–) *BielKron* 32v.

Synonimy: **1.** *bezgrzeszny, czysty, niepokalany, niepomazany, niewinny, szlachetny*; **a.** *nieporuszony, święty*; **2.** *czysty, jasny, kryształowy, przejrzysty, przezroczystry*; **3.** *czysty, pewny, prawdziwy, szczery*; **4.** *czysty*; **5.** *czysty, piękny, wdzięczny, wyborny*.